

5. Ярмола, Н. А. (2025) *Educational reforms in the education of persons with special educational needs in Ukraine* Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови (26). pp. 246-255. ISSN 2313-4011

Ярмола Наталія,
кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
заступник директора з наукової роботи Інституту спеціальної педагогіки і
психології ім. М. Ярмаченка НАПН України,
Київ, Україна

ІНКЛЮЗІЯ У ДОШКІЛЛІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ОНОВЛЕНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

У контексті трансформації української освіти інклюзивна модель у дошкільній освіті набуває особливого значення. Законодавчі зміни, які наразі відбуваються, створюють правову базу для реалізації права дітей з особливими освітніми потребами на рівний доступ до дошкільної освіти.

У 2024–2025 рр. в Україні відбулися суттєві законодавчі зміни, які безпосередньо вплинули на систему дошкільної освіти, зокрема на впровадження інклюзивного підходу. Центральним документом у цій реформі став Закон України «Про дошкільну освіту» № 3788-IX від 6 червня 2024 р., який набрав чинності 1 січня 2025 р. Закон визначає оновлені правові, організаційні та фінансові засади функціонування дошкільної освіти та закріплює її як важливу складову безперервної освіти. Уперше на законодавчому рівні чітко сформульовано положення про рівний доступ до дошкільної освіти для дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Документ передбачає створення безпечного, інклюзивного та доступного освітнього середовища, а також розвиток нових організаційних форм – інклюзивних і спеціальних груп, мінісадків, сімейних форм освіти. Одним із ключових нововведень стало запровадження принципу «гроші ходять за дитиною», що означає адресне фінансування освітніх послуг залежно від потреб конкретної дитини, у тому числі з ООП.

Важливим кроком у розвитку інклюзивного дошкільля стало ухвалення

Постанови Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2025 р. № 1036 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти». Ця постанова конкретизує механізми реалізації інклюзії на практиці. Зокрема, оновлений Порядок регламентує створення інклюзивних груп на підставі заяви батьків і висновку інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ), установлює граничну кількість дітей з ООП в одній групі (не більше трьох осіб) і визначає необхідність забезпечення відповідної підтримки відповідно до рівня складності освітніх потреб. Документ передбачає створення ресурсних кімнат, оновлення матеріально-технічної бази та адаптацію освітнього простору до потреб дітей з інвалідністю. Важливо, що в оновленій редакції враховано специфіку роботи закладів у воєнний та надзвичайний періоди, коли можуть застосовуватися гнучкі форми організації освітнього процесу.

Наказом МОН України від 9 грудня 2024 року затверджено Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, яка здобуває дошкільну освіту. У Положенні про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, яка здобуває дошкільну освіту визначено:

- основні принципи, завдання, підходи до формування та порядок функціонування команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП (далі – команда супроводу);
- значення термінів «адаптація змісту освітньої програми», «модифікація змісту освітньої програми», «оцінка потреби дитини в наданні підтримки».

Положенням про команду не передбачено розроблення закладом дошкільної освіти власного положення про команду супроводу. Команда супроводу формується персонально для кожної дитини з ООП, тому що всі члени команди володіють конфіденційною інформацією про дитину, її особливості розвитку, медичні дані тощо.

Додаткового змісту інклюзивна практика у дошкіллі набула завдяки Наказу Міністерства освіти і науки України № 474 від 20 березня 2025 р. «Про затвердження Положення про асистента дитини з особливими освітніми

потребами в закладі дошкільної освіти». Цим документом уперше на рівні нормативного акта визначено правовий статус, функції та обов'язки асистента дитини, що є важливою складовою команди психолого-педагогічного супроводу. Асистент дитини забезпечує постійну підтримку у повсякденній діяльності, допомагає адаптуватися в соціальному середовищі, сприяє ефективній комунікації з педагогами та однолітками. Запровадження цієї посади є відповіддю на практичні потреби закладів освіти і родин, які виховують дітей з ООП, і має сприяти реальній, а не формальній інклюзії.

Комплексне бачення розвитку інклюзивної освіти відображено у Національній стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року, затвердженій Міністерством освіти і науки України. У цьому документі визначено стратегічні напрями реалізації інклюзивної політики, серед яких – підвищення кваліфікації педагогів, формування толерантного суспільного ставлення до інклюзії, створення інклюзивного середовища на всіх рівнях освіти, починаючи з дошкілля. Стратегія наголошує на необхідності міжвідомчої співпраці, розвитку інфраструктури ІРЦ, удосконаленні системи фінансування та моніторингу якості освітніх послуг для дітей з особливими потребами.

Усі зазначені нормативні акти суттєво оновлюють підходи до організації дошкільної освіти. Вони розширюють можливості для закладів дошкільної освіти щодо створення інклюзивних груп, визначають сучасні вимоги до освітнього середовища, кадрового забезпечення, фінансування та партнерської взаємодії з батьками. Водночас нові документи акцентують на викликах, серед яких – потреба у фаховій підготовці педагогічних працівників, асистентів дитини та інших спеціалістів, нерівномірність матеріально-технічного забезпечення, необхідність забезпечення універсального дизайну приміщень, а також потреба у сталому фінансуванні програм інклюзивної освіти.

Однак потенціал оновленої законодавчої бази відкриває значні можливості для модернізації українського дошкілля. Запровадження нових посад, уточнення механізмів створення інклюзивних груп, фінансова підтримка закладів і стратегічне планування на державному рівні формують підґрунтя для реалізації

принципів справедливості, доступності та якості освіти для всіх дітей, незалежно від їхніх потреб і можливостей.

Отже, інклюзія у дошкільній освіті в Україні сьогодні має міцну юридичну опору завдяки оновленому законодавству та стратегічним документам. Однак реальне впровадження стикається з низкою системних викликів: кадровим, фінансовим, інфраструктурним. Водночас законодавчі зміни створюють суттєві можливості для розбудови рівного доступу до освіти для дітей із особливими освітніми потребами, розвитку компетентностей педагогічних працівників та модернізації освітніх закладів. Для того, щоб потенціал інклюзії був реалізований, необхідна комплексна системна підтримка на рівнях державної політики, місцевого управління і конкретного закладу дошкільної освіти.

Список літературних джерел.

1. Верховна Рада України. (2024, 6 червня). Закон України «Про дошкільну освіту» № 3788-IX. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20>

2. Кабінет Міністрів України. (2025, 26 серпня). Постанова № 1036 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти». Офіційний вісник України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1036-2025-%D0%BF>

3. Міністерство освіти і науки України. (2025, 20 березня). Наказ № 474 «Про затвердження Положення про асистента дитини з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти». Офіційний вісник України. URL: <https://mon.gov.ua>

4. Міністерство освіти і науки України. (2025). Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року. URL: <https://mon.gov.ua/news/realizatsiia-natsionalnoi-stratehii-rozvytku-inkliuzyvnoho-navchannia-v-doshkilli>

5. Кабінет Міністрів України. (2024). Роз'яснення щодо впровадження оновленої системи дошкільної освіти. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/95425>